Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

Artykuły Studia Iuridica Lublinensia vol. XXVI, 2, 2017
DOI: 10.17951/sil.2017.26.2.129

Adrian Tabak
Wyższa Szkoła Prawa i Administracji – Rzeszowska Szkoła Wyższa
adrian_tab@interia.pl

Najważniejsze nowelizacje Konstytucji V Republiki Francji i ich wpływ na kształt ustroju politycznego państwa francuskiego

The Most Essential Reforms of the Constitution of the Fifth French Republic and Its Influence on the Shape of Political System of the French State

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia Konstytucję V Republiki Francji z 1958 r. przez ukazanie podstawowych zasad ustroju państwa, najważniejszych instytucji państwowych i omówienie najistotniejszych zmian tej Konstytucji. Zgodnie z zamysłem twórców Konstytucja V Republiki wzmocniła pozycję prezydenta, natomiast osłabieniu uległa rola parlamentu. Nowym rozwiązaniem ustrojowym było stworzenie Rady Konstytucyjnej – instytucji pełniącej funkcję *sui generis* sądu konstytucyjnego. Nowelizacje Konstytucji (zwłaszcza ta z 2008 r.) przyczyniły się do ograniczenia roli władzy wykonawczej, dowartościowały rolę parlamentu oraz pozwoliły na integrację Francji ze Wspólnotami Europejskimi.

Słowa kluczowe: Konstytucja; prezydent; parlament; Rada Konstytucyjna; Wspólnoty Europejskie; nowelizacja

WPROWADZENIE

Konstytucja V Republiki Francuskiej z 1958 r. jest drugą w kolejności (po aktach ustrojowych III Republiki) najdłużej obowiązującą ustawą zasadniczą w historii francuskiego konstytucjonalizmu. Wiele wskazuje na to, że ma ona szansę stać się najbardziej trwałym aktem konstytucyjnym w dziejach Francji. Nie będzie przesadą stwierdzenie, iż Konstytucja ta jest fenomenem europejskiego konstytucjonalizmu. Choć była ona odpowiedzią na wyzwania polityczne konkretnego miejsca i czasu, to idee, które legły u jej podstaw, mają bardziej uniwersalny

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

charakter. Rozwiązania przyjęte w jej przepisach stanowiły pewne *novum* w dziejach konstytucjonalizmu i nie przeszły bez echa poza granicami Francji. Ustrojowa synteza, jakiej dokonali twórcy V Republiki, wciąż pozostaje żywym tematem badań dla prawników, politologów czy filozofów polityki[1].

Jak napisał M. Debré – jeden z architektów ustroju obecnej Republiki i jej pierwszy premier – „musimy przebudować Francję, tzn. przebudować demokrację, państwo i władzę". Odrzucono zatem historycznie ugruntowaną przewagę parlamentu, w której doszukiwano się źródeł permanentnego kryzysu instytucji władzy publicznej. Jednocześnie w Konstytucji V Republiki pojawiło się – z punktu widzenia tradycji konstytucyjnej Francji – wiele nowatorskich rozwiązań. W pierwszym rzędzie należy wskazać na formułę funkcjonowania parlamentu, której istota opierała się na bezprecedensowym ograniczeniu zakresu materii ustawowej. Doniosłe znaczenie miało wprowadzenie kontroli konstytucyjności prawa. Rada Konstytucyjna – nowa instytucja, nieznana wcześniejszym ustawom zasadniczym – stała się instytucjonalnym katalizatorem przekształceń ustrojowych. Konstytucja zrywała także ze sceptycyzmem wobec form bezpośredniego wyrażania woli przez suwerena. Instytucja referendum była instrumentem przemian ustrojowych, przeciwwagą dla parlamentu i środkiem legitymizującym bieżącą politykę[2].

NACZELNE ZASADY KONSTYTUCJI V REPUBLIKI

Rozpoczynając rozważania dotyczące fundamentalnych zasad, które legły u podstaw ustroju V Republiki, należy podkreślić, iż specyfiką francuskiego porządku konstytucyjnego jest to, że normy prawne rangi konstytucyjnej nie są zapisane wyłącznie w jednym akcie prawnym, jakim jest tekst Konstytucji z dnia 4 października 1958 r. Należy bowiem pamiętać, że preambuła do obecnej Konstytucji (stanowiąca jej integralną część) zawiera odpowiednie odesłania do norm sformułowanych w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r., w preambule do Konstytucji z 1946 r. oraz w Karcie Ochrony Środowiska z 2004 r.[3]

Wyżej wymienione akty prawne wraz z „fundamentalnymi zasadami uznanymi przez prawa republiki", ugruntowanymi przez kilkudziesięcioletnie już orzecznictwo Rady Konstytucyjnej, stanowią tzw. blok konstytucyjny (konstytucję materialną)[4].

---

[1] Por. M. Granat, K.J. Kaleta, *Fenomen Konstytucji V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 9.

[2] Por. *ibidem*, s. 10 i cytowana tu literatura.

[3] Por. Ł. Walter, *Specyfika tzw. podstawowych zasad uznanych przez ustawy w porządku prawnym V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2016, nr 6, s. 141–142.

[4] Por. E. Gdulewicz, *System konstytucyjny Francji*, Warszawa 2000, s. 18–19.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

Art. 1 ustawy zasadniczej z 1958 r. w zd. 1 stanowi, że „Francja jest Republiką niepodzielną, laicką, demokratyczną i socjalną”[5].

Do fundamentalnych zasad V Republiki należy zaliczyć także wyrażoną *expressis verbis* w art. 3 zasadę suwerenności, zgodnie z którą suwerenność narodowa należy do ludu, który wykonuje ją przez swoich przedstawicieli i w drodze referendum. Do konstytucyjnych zasad ustroju zaliczyć należy również zasadę podziału władz, stanowiącą podstawę budowy systemu organów. Zasada ta nie jest wprawdzie wprost wyrażona w treści obecnie obowiązującej ustawy zasadniczej, lecz wynika z jej treści, a konkretnie z postanowień odnoszących się do struktury organów państwowych i wzajemnych stosunków pomiędzy parlamentem, prezydentem i rządem[6].

Podstawowe zasady V Republiki nie uległy w zasadzie przekształceniom przez ponad pół wieku od czasu uchwalenia Konstytucji. Jedynie w 2008 r. do art. 1 Konstytucji dopisano, iż ustawa wspiera równy dostęp kobiet i mężczyzn do mandatu elektorskiego, lokalnego i parlamentarnego oraz do wyższych stanowisk zawodowych i społecznych. Do art. 4 dodano kolejny ustęp, mówiący o tym, że ustawa ma „gwarantować pluralizm opinii” oraz „sprawiedliwy udział partii i grup politycznych w życiu demokratycznym Narodu”. Ponadto zadeklarowano przynależność języków regionalnych do dziedzictwa narodowego Francji (nowy art. 75-1).

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że z biegiem czasu pewnym przeobrażeniom uległo rozumienie zasady laickości. Z analizy współczesnego orzecznictwa francuskiego wynika bowiem, że coraz większą wagę przywiązuje się do gwarancji wolności wyznania, zawężając pole zajmowane dotąd przez zasadę laickości. Zważywszy na moc sprawczą orzeczeń najwyższych organów sądowych, jak Rada Konstytucyjna czy Rada Stanu, można uznać, że zmieniają one dotychczasowy model francuskiej laickości na bardziej liberalny i przychylny religii.

Podsumowując rozważania dotyczące zasady laickości, należy uznać, że choć nie zmieniono w tej materii Konstytucji, to we współczesnej Francji mamy do czynienia z wyraźnie kształtującą się nową koncepcją laickości, w której na czoło wysuwa się poszanowanie wolności wyznania oraz płynące z tego faktu konsekwencje, dlatego określenie systemu rozdziału Kościołów i państwa historycznym mianem „wrogi” nie jest już w tym kraju aktualne[7].

[5] Ten i inne artykuły są cytowane według tekstu Konstytucji Francji V Republiki w tłumaczeniu W. Skrzydły w: *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, red. W. Staśkiewicz, Warszawa 2011.

[6] Por. E. Gdulewicz, *op. cit.*, s. 21, 33.

[7] Por. J. Falski, *Współczesny obraz konstytucyjnej zasady laickości we Francji. Próba syntezy*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 5, s. 29.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

PREZYDENT

Urząd ten przez twórców Konstytucji z 1958 r. został wysunięty na czoło organów państwowych[8]. Konstytucja V Republiki ustanowiła niewątpliwie nową koncepcję roli prezydenta Republiki, którego władza została wzmocniona w porównaniu z ograniczeniami, jaki na ten urząd nakładały dyspozycje Konstytucji III oraz IV Republiki. Znaczący jest już sam fakt, że Konstytucja z 1958 r. omawia rolę prezydenta Republiki w rozdziale II (rozdział I odnosi się do suwerenności), podczas gdy jej poprzedniczka z 1946 r. materię tę regulowała w dopiero w rozdziale IV, za parlamentem i rządem[9].

Początkowo prezydent V Republiki był wybierany w głosowaniu powszechnym, lecz pośrednim, przez liczące około 80 000 członków kolegium wyborców składające się z delegatów ogólnokrajowych i samorządowych. Głosowanie było większościowe i odbywało się w dwóch turach. System ten był krokiem naprzód w porównaniu do dwóch poprzednich Republik, które dawały prawo wyboru głowy państwa jedynie deputowanym, ale wydawał się jeszcze zbyt nieśmiały w odniesieniu do wagi prerogatyw prezydenta[10]. Zgodnie z pierwotnym brzmieniem ustawy zasadniczej kadencja prezydenta wynosiła 7 lat i mogła być wielokrotnie odnawiana.

Art. 5 Konstytucji z 1958 r. określa w ogólny sposób funkcję prezydenta, czyniąc z niego głowę państwa, strażnika przestrzegania Konstytucji, gwaranta niepodległości narodowej, niepodzielności terytorium i poszanowania traktatów oraz arbitra odpowiadającego za prawidłowe funkcjonowanie władz publicznych i ciągłość państwa. Z samego brzmienia wspomnianego artykułu jasno wynika, że prezydent Republiki bezpośrednio odpowiada za dziedziny polityki zagranicznej i obrony narodowej. W przypadku tej ostatniej istnieje jednak poważna rozbieżność w tekście samej ustawy zasadniczej, mianowicie art. 15 czyni z głowy państwa „szefa sił zbrojnych", gdy jednocześnie art. 21 stanowi, że premier „odpowiada za obronę narodową". Praktyka usunęła tę rozbieżność – odpowiedzialność za broń atomową została naturalnie przyznana prezydentowi, który jest przecież zwierzchnikiem sił zbrojnych, co zresztą znajduje potwierdzenie w regulaminie służbowym armii[11].

Art. 8 ust. 1 Konstytucji stanowi w sposób niezwykle lakoniczny, że „prezydent Republiki powołuje premiera". Czynność powołania szefa rządu przez prezydenta Republiki, nieobostrzona żadnymi warunkami merytorycznymi lub formalnymi, pozostawia temu ostatniemu całkowitą swobodę. Jednak swoboda ta

[8] *Konstytucja Francji*, Warszawa 1997, s. 16.

[9] Por. R. Ghevontian, *Czy prezydent V Republiki jest monarchą republikańskim?*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 59.

[10] *Ibidem*.

[11] *Ibidem*, s. 61.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

jest względna. W związku z tym, że rząd odpowiada przed parlamentem (art. 20), premier może zostać wybrany jedynie spośród większości parlamentarnej lub, jeśli nie wywodzi się z niej, za jej zgodą[12]. Rola szefa państwa w wyborze premiera zależy w dużym stopniu od systemu partyjnego, a także od stosunków, jakie łączą prezydenta z większością parlamentarną. Swoboda wyboru premiera jest oczywiście największa, gdy prezydent jest rzeczywistym liderem większości, bardzo niewielka zaś, kiedy nowo wybrana większość parlamentarna z nieprzyjaznego mu obozu politycznego dąży do objęcia kierownictwa rządu przez jej przywódcę. Sposób zachowania prezydenta w tej drugiej sytuacji rozważany był obszernie przez teoretyków. Przeważył pogląd, że konstytucyjnie ustanowiona wolność wyboru premiera przez prezydenta, wzmocniona jego statusem przedstawiciela suwerenności narodu, jest decydująca, a ewentualna nominacja premiera na przekór większości parlamentarnej podlega osądowi tej ostatniej w formie odebrania rządowi zaufania[13].

Ważną rolę dla określenia instytucjonalnej pozycji głowy państwa zajmuje art. 16 Konstytucji. Zgodnie z jego treścią:

> […] jeżeli instytucje Republiki, niepodległość państwa, integralność jego terytorium bądź wykonywanie zobowiązań międzynarodowych znajdują się w bezpośrednim i poważnym zagrożeniu i gdy normalne funkcjonowanie określonych w Konstytucji władz publicznych zostało przerwane, Prezydent Republiki przedsiębierze środki, jakich wymagają okoliczności po oficjalnej konsultacji z Premierem, przewodniczącymi izb i z Radą Konstytucyjną.

Warto odnotować, że art. 16 nie określa dopuszczalnych granic czasowych jego stosowania i wydaje się, że jest to rozwiązanie słuszne, wszak trwania okresu, w którym znajdą zastosowanie rozwiązania przewidziane w tym artykule, nigdy nie da się przewidzieć *a priori*. Pozycję prezydenta wzmacnia niewątpliwie bardzo ograniczony zakres kontroli nad wykonywaniem przez niego uprawnień przyznanych mu przez ten artykuł. Z jednej strony prezydent jest zobowiązany do uprzedniego konsultowania z Radą Konstytucyjną środków prawnych, jakie zamierza zastosować, a z drugiej – po upływie 30 dni stosowania uprawnień nadzwyczajnych – sprawa może zostać przekazana Radzie Konstytucyjnej przez Przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego, Przewodniczącego Senatu, 60 deputowanych lub 60 senatorów w celu zbadania, czy warunki, w których art. 16 znajdzie zastosowanie, rzeczywiście zostały spełnione (to ostatnie uprawnienie zostało przyznane Radzie Konstytucyjnej stosunkowo niedawno, bo dopiero w 2008 r.)[14].

---

[12] *Ibidem*, s. 61–62.

[13] Por. E. Popławska, *Instytucja Prezydenta w systemie politycznym V Republiki Francuskiej*, Warszawa 1995, s. 161.

[14] Por. W. Skrzydło, *Ustrój polityczny Francji*, Warszawa 1992, s. 165–168.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

Instytucja Prezydenta Republiki, mająca niezwykle silną pozycję ustrojową w systemie organów państwa proklamowanego w 1958 r., ewoluowała w ciągu ponad półwiecza obowiązywania ustawy zasadniczej za sprawą kolejnych jej nowelizacji. Pierwsza istotna zmiana Konstytucji miała miejsce w 1962 r., kiedy pośredni wybór prezydenta zastąpiono głosowaniem powszechnym. Nowelizacja ta miała miejsce w drodze referendum przeprowadzonego 28 października 1962 r. i miała fundamentalne znaczenie dla dalszej praktyki konstytucyjnej, w szczególności dla umocnienia pozycji instytucji Prezydenta Republiki, który w wyniku referendum uzyskał bezpośrednią legitymację od suwerena (narodu)[15]. Kolejna zmiana Konstytucji odnosząca się do francuskiej głowy państwa była wynikiem referendum konstytucyjnego przeprowadzonego 24 września 2000 r. i polegała na skróceniu kadencji z 7 do 5 lat[16]. Z kolei rewizja ustawy zasadniczej z 2007 r. wprowadziła zmiany w zakresie odpowiedzialności prezydenta. Na gruncie art. 68 Konstytucji w jego pierwotnym brzmieniu prezydent Republiki nie ponosił odpowiedzialności za akty podejmowane w sprawowaniu swych funkcji. Mógł być jedynie pociągnięty do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Najwyższym Trybunałem Sprawiedliwości za popełnienie zdrady stanu, o czym miały decydować obie izby parlamentu. Nowelizacja z 2007 r. zmodyfikowała tę odpowiedzialność i nieco ją rozszerzyła, gdyż obecnie prezydent może zostać złożony z urzędu w przypadku uchybienia obowiązkom związanym z pełnioną funkcją i w sposób wyraźny niedający się pogodzić z wykonywanym mandatem. Złożenie z urzędu jest orzekane przez parlament (połączone izby – Zgromadzenie Narodowe i Senat) ukonstytuowany w Najwyższy Trybunał[17].

Z biegiem czasu ograniczeniu uległy kompetencje prezydenta względem władzy sądowniczej. Prezydent do 2008 r. z mocy prawa był przewodniczącym Najwyższej Rady Sądowniczej, przy czym w wykonywaniu tej funkcji mógł być zastępowany przez ministra sprawiedliwości. On też wyznaczał część członków Rady[18]. Obecnie głowie państwa przysługuje jedynie prawo do powoływania dwóch członków tego ciała. Ponadto może on zasięgać opinii Rady w sprawach dotyczących sądownictwa[19]. Pierwotne uprawnienia prezydenta względem Najwyższej Rady Sądownictwa były bardzo rozległe, lecz wskutek nowel konstytucyjnych z lipca 1993 r. i lipca 2008 r. przekazano kompetencje do powoływania znacznej liczby członków Rady środowisku wymiaru sprawiedliwości, uszczu-

[15] Por. A. Jamróz, *Konstytucja V Republiki po 50 latach obowiązywania. Kilka refleksji*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 23.

[16] Por. E. Gdulewicz, *op. cit.*, s. 37–38.

[17] Por. K. Kubuj, *Odpowiedzialność karna Prezydenta V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 72, 83.

[18] Por. W. Skrzydło, *op. cit.*, s. 168.

[19] Por. R. Puchta, *O modernizacji instytucji V Republiki w świetle ustawy konstytucyjnej z 23 lipca 2008 r.*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 199.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

plając tym samym uprawnienia prezydenta i zbliżając jego pozycję ustrojową w tym zakresie do typu bezstronnego arbitra, a zarazem zmniejszając potencjalne zagrożenie manipulowania przez niego w celu politycznym nominacjami sędziowskimi i wzmacniając instytucjonalnie niezawisłość sędziów[20].

Największa dotychczas nowelizacja Konstytucji V Republiki nastąpiła po półwieczu obowiązywania dotychczasowego aktu konstytucyjnego, a jej normatywnym wyrazem była ustawa konstytucyjna z dnia 23 lipca 2008 r. Jednym z głównych celów tej nowelizacji było poddanie władzy wykonawczej większej kontroli przez wzmocnienie roli parlamentu (co zostanie omówione w dalszej części artykułu). Zmiany dotyczyły także urzędu Prezydenta.

Nowela z 2008 r. wprowadziła zakaz sprawowania urzędu szefa państwa przez więcej niż dwie kadencje, zniesiono zbiorowe prawo łaski, które nadal jest wyłączną prerogatywą prezydenta, ale może mieć wyłącznie indywidualny charakter. Ponadto szczególne uprawnienia przysługujące prezydentowi na mocy art. 16, dotyczące poważnego i bezpośredniego zagrożenia niepodległości i integralności terytorialnej państwa oraz funkcjonowania instytucji Republiki, zostały poddane kontroli Rady Konstytucyjnej – dla skuteczniejszej kontroli egzekutywy dodano ustęp, na mocy którego po upływie 30 dni od chwili wprowadzenia w życie środków nadzwyczajnych Rada Konstytucyjna na wniosek przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego, przewodniczącego Senatu albo grupy co najmniej 60 deputowanych lub 60 senatorów zbada, czy nadal spełnione są przesłanki zastosowania środków, określone w tym artykule[21].

Zmiany wprowadzone w wyniku rewizji ustawy zasadniczej z 2008 r., choć były największymi od 1958 r., to akurat w odniesieniu do instytucji głowy państwa uznawane są w doktrynie za jedynie „kosmetyczne”[22].

RZĄD I PREMIER

Konstytucja z 1958 r. poświęca rządowi rozdział III obejmujący cztery artykuły (20–23), również w innych rozdziałach znalazło się wiele przepisów regulujących pozycję tego organu (przede wszystkim w rozdziale V noszącym tytuł *O stosunkach między Rządem a Parlamentem*). Najbardziej doniosłe znaczenie ma art. 20, który na rząd nakłada obowiązek określania i prowadzenia polityki narodu oraz dysponowanie administracją i siłami zbrojnymi[23]. Zadaniem Rady Ministrów jest zatem opracowywanie programu działania, a następnie realizowanie go po uzyskaniu aprobaty parlamentu. Rząd V Republiki stanowi nie tylko organ

[20] Por. E. Popławska, *op. cit.*, s. 96–97.
[21] Por. R. Puchta, *op. cit.*, s. 199.
[22] *Ibidem*, s. 197.
[23] Por. W. Skrzydło, *op. cit.*, s. 171.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

władzy wykonawczej *sensu stricto*. Za sprawą unormowań wynikających z art. 34 (enumeruje on kwestie, które mogą być regulowane w drodze ustawy uchwalonej przez parlament) i art. 37 (który stanowi, że materie niewymienione w art. 34 regulowane są aktami władzy wykonawczej) rząd wydaje własne akty prawne w wielu istotnych dziedzinach funkcjonowania państwa, a ponadto w celu realizacji swego programu może, w oparciu o art. 38, wystąpić do parlamentu o upoważnienie do wydawania w ograniczonym czasie rozporządzeń z mocą ustawy w sprawach należących normalnie do zakresu ustawy. Rząd może zatem przejąć sztandarową funkcję państwa[24].

Powołanie premiera jest niekwestionowanym prawem prezydenta. Z prawnego punktu widzenia jest to prerogatywa niepoddana żadnym ograniczeniom. W praktyce zaś swoboda prezydenta przy mianowaniu premiera uzależniona jest od woli większości parlamentarnej i stosunków, jakie wiążą głowę państwa z tą większością. Prezydent w każdych okolicznościach może wyznaczyć swojego faworyta, ale ewentualna nominacja premiera wbrew woli parlamentarnej większości podlega jej osądowi, co sprawia, że w tej sytuacji muszą być uwzględnione preferencje większości. Zgodnie z Konstytucją członkowie rządu powoływani są przez prezydenta na wniosek premiera, do którego należy kontrasygnowanie dekretu prezydenta w tej sprawie. Wymóg uzyskania zgody obu tych organów na nominację ministra ma charakter formalny i przepisy prawa nie ingerują w to, kto był faktycznym inicjatorem decyzji, a kto udzielił wymaganego procedurą przyzwolenia. Powołany przez prezydenta rząd nie ma obowiązku ubiegania się o wotum zaufania parlamentu. Co prawda, art. 49 Konstytucji przewiduje przedstawienie Zgromadzeniu Narodowemu kwestii zaufania w związku z programem lub oświadczeniem dotyczącym polityki ogólnej rządu, ale nie jest wymagane, że musi to nastąpić po jego utworzeniu. Toteż praktyka w tym zakresie jest zróżnicowana i uważa się, że premier może angażować odpowiedzialność rządu w dowolnie wybranym momencie lub też może nie występować z takim wnioskiem. Odrzucenie rządowego programu lub deklaracji dotyczącej ogólnej polityki rządu następuje zwykłą większością głosów, w przeciwieństwie do wotum nieufności, które wymaga poparcia bezwzględnej większości głosów[25].

PARLAMENT – ZGROMADZENIE NARODOWE I SENAT

Twórcy Konstytucji V Republiki przeciwstawili się charakterystycznej dla III i IV Republiki afirmacji roli i znaczenia parlamentu. Ustawa zasadnicza z 1958 r. wprowadziła model rozwiązań i powiązań instytucjonalnych, któ-

[24] Por. A. Sulikowski, *Odpowiedzialność polityczna rządu we Francji. Geneza i specyfika pod rządami V Republiki*, „Przegląd Sejmowy" 2002, nr 3, s. 72.

[25] Por. E. Gdulewicz, *op. cit.*, s. 70–72.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

re w punkcie wyjścia kwestionują hiperbolizację parlamentu i uznają, że trwałość i efektywność systemu można osiągnąć, odwracając role egzekutywy i legislatywy[26]. Niemniej, wraz z upływem czasu, któremu towarzyszyło „proparlamentarne" orzecznictwo Rady Konstytucyjnej oraz nowelizowanie Konstytucji w kierunku wzmocnienia roli władzy ustawodawczej, pozycja ustrojowa parlamentu istotnie wzrosła.

Parlament jest ciałem dwuizbowym, składającym się ze Zgromadzenia Narodowego i Senatu. Obie izby mają charakter przedstawicielski, z tym że Senat „stanowi reprezentację jednostek terytorialnych Republiki". Swoją reprezentację mają w nim także Francuzi zamieszkali poza Francją. Szczególny, inny niż Zgromadzenia Narodowego, charakter Senatu znajduje swój wyraz w trybie wyborów i sposobie funkcjonowania. Podczas gdy Zgromadzenie pochodzi z wyborów bezpośrednich, Senat jest wybierany pośrednio i należałoby raczej mówić o kadencji senatorów niż Senatu, którego skład w 1/3 odnawiany jest co 3 lata. Choć obie izby mają charakter reprezentacji politycznej, Senat w większym stopniu reprezentuje interesy Francji „prowincjonalnej", toteż często bywa określany jako „wielka rada małych gmin". Kadencja Zgromadzenia wynosi 5 lat, Senat działa permanentnie[27].

Konstytucja V Republiki powierza parlamentowi pełnienie dwóch tradycyjnych funkcji – ustawodawczej i kontrolnej. Realizując funkcję ustawodawczą, parlament uchwala trzy rodzaje ustaw: ustawy konstytucyjne, ustawy organiczne (szczególny, tradycyjny we Francji rodzaj ustaw, wymagany do uregulowania spraw dotyczących organizacji i zakresu działania wskazanych przez Konstytucję organów, a także do określenia warunków związanych z piastowaniem niektórych urzędów i funkcji publicznych) i ustawy zwykłe. U progu V Republiki wydawało się, że to właśnie na rządzie, a nie na parlamencie, będzie spoczywał ciężar ustawodawstwa. Wynikało to z konstytucyjnego podziału na tzw. materie ustawy, których zakres wydawał się ściśle ograniczony do spraw wymienionych w art. 34 Konstytucji i nieograniczony zakres prawotwórczych uprawnień rządu. Kontrolę wprowadzonego podziału kompetencji powierzono Radzie Konstytucyjnej. Rada okazała się jednak nieoczekiwanym sojusznikiem parlamentu, przyczyniając się przez swoje orzecznictwo do tego, że konstytucyjny podział na ograniczone materie ustawy i prawotwórstwo rządowe należy dziś do przeszłości. Jeśli zaś chodzi o kontrolne działania parlamentu francuskiego, zmierzają one przede wszystkim do uzyskania informacji o działalności kontrolowanych podmiotów, zwłaszcza rządu. Uwidacznia się to zarówno w konstytucyjnym sposobie regulacji instytucji wotum zaufania (brak obligatoryjnego głosowania nad inwestyturą dla rządu), jak i utrudnieniach dotyczących głosowania przez członków parlamentu wniosku

[26] Por. J. Szymanek, *Parlament we francuskiej tradycji ustrojowej*, „Przegląd Sejmowy" 2013, nr 6, s. 110.

[27] Por. E. Gdulewicz, *op. cit.*, s. 47, 52.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

o wotum nieufności. Także żadna z licznie przewidzianych pozostałych form kontroli (np. debata plenarna, interpelacje) nie może prowadzić do postawienia kwestii zaufania. Toteż, mimo stosunkowo częstego wykorzystywania tych form, ich znaczenie – obok możliwości uzyskania informacji – polega przede wszystkim na „ujawnieniu", „wywołaniu" sprawy, co utrwala przekonanie i stanowi gwarancję, że wszystko dzieje się „pod okiem ludu"[28].

Z czasem jednak parlament zaczął odgrywać coraz istotniejszą rolę. Zaczęła zwyciężać koncepcja „Republiki deputowanych" nad „Republiką prezydenta"[29]. Warto tu wspomnieć, że od 1995 r. Konstytucja przewiduje zebranie się parlamentu na jedną sesję zwyczajną w roku, która rozpoczyna się w pierwszy roboczy dzień października i kończy w ostatni dzień roboczy czerwca. Liczba dni posiedzeń, które każda z izb może odbyć w okresie sesji zwyczajnej, nie może przekroczyć 120, chyba że premier, po konsultacji z przewodniczącym zainteresowanej izby lub większością jej członków, zadecyduje o dodatkowych dniach posiedzeń. Był to „krok do przodu" we wzmacnianiu pozycji organu przedstawicielskiego, gdyż pierwotnie tekst Konstytucji przewidywał dwie sesje zwyczajne w roku, odbywające się w ściśle określonych terminach. Poza sesjami zwyczajnymi parlament może zbierać się na sesje nadzwyczajne, zwoływane przez głowę państwa na wniosek premiera lub absolutnej większości Zgromadzenia Narodowego[30].

Największa jednak „rewaloryzacja" roli parlamentu i „modernizacja" jego funkcjonowania nastąpiła na skutek nowelizacji Konstytucji ustawą konstytucyjną z dnia 23 lipca 2008 r. Wyznacznikiem nowej, wzmocnionej pozycji legislatywy jest art. 24 ust. 1, zgodnie z którym „Parlament uchwala ustawy. Kontroluje on działalność rządu. Dokonuje oceny polityk publicznych". Kluczowe znaczenie dla samodzielności parlamentu ma porządek obrad, który wyznacza listę spraw będących przedmiotem prac. Zgodnie ze stanem regulacji sprzed reformy z 2008 r. rząd ustalał porządek w takim kształcie, w jakim sobie tego życzył. Obecnie regułą jest, że porządek obrad ustala samodzielnie izba – konferencja przewodniczących danej izby. Art. 24 wspomnianej ustawy konstytucyjnej modyfikuje art. 49 ust. 3 Konstytucji – „kamień węgielny racjonalizacji" systemu parlamentarnego. Zgodnie z jego dotychczasowym brzmieniem premier mógł przedstawić Zgromadzeniu Narodowemu kwestię wotum zaufania dla rządu w związku z każdym głosowanym projektem lub propozycją ustawy. Jeśli Zgromadzenie nie uchwaliłoby wotum nieufności, tekst zostałby przyjęty, mimo że ani debata, ani głosowanie nad nim się nie odbyły. Z jednej strony procedura ta miała wykluczyć paraliż instytucji w sytuacji braku stabilnej większości. Z drugiej zaś fakt, że ustawę uznaje się za uchwaloną przez parlament w sytuacji, gdy Zgromadzenie Narodowe nie przeprowadza nad jej projektem ani debaty, ani głosowania, świadczy o niesamo-

[28] *Ibidem*, s. 52–53.
[29] Por. J. Szymanek, *Parlament we francuskiej…*, s. 115.
[30] Por. E. Gdulewicz, *op. cit.*, s. 52.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

dzielności legislatywy nawet w tak podstawowej swojej funkcji, jaką jest funkcja ustawodawcza. Dlatego autorzy reformy zaproponowali ograniczenie pola zastosowania omawianej procedury. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 49 ust. 3 tylko raz w ciągu jednej sesji rząd ma prawo z niej skorzystać. Wyjątek stanowią projekty ustaw budżetowych i ustaw o finansowaniu zabezpieczenia społecznego, wobec których powyższe ograniczenie nie ma zastosowania[31].

Z innych istotnych zmian Konstytucji dokonanych po półwieczu obowiązywania ustawy zasadniczej warto zwrócić uwagę, że zagwarantowano również parlamentowi czas na rozpatrzenie projektów i propozycji ustaw. Dotychczasowe tempo ujemnie wpływało na jakość prac. Zgodnie z art. 17 ustawy konstytucyjnej (zmieniającym art. 42 Konstytucji) między przedłożeniem projektu (propozycji) a jego rozpatrzeniem na posiedzeniu plenarnym (w pierwszym czytaniu) tej z izb, w której projekt złożono, musi upłynąć co najmniej 6 tygodni. Pierwsze czytanie na posiedzeniu plenarnym drugiej izby może mieć miejsce po upływie 4 tygodni od przesłania projektu przez pierwszą izbę. Terminy te nie mają zastosowania do projektów ustaw budżetowych, ustaw o finansowaniu zabezpieczenia społecznego i ustaw dotyczących stanów nadzwyczajnych oraz w razie przyspieszonej procedury ustawodawczej. W przypadku ustaw organicznych rozpatrywanych w zwykłej procedurze ustawodawczej art. 21 ustawy konstytucyjnej odsyła do wyżej przedstawionych terminów. Jeśli zastosowano procedurę przyspieszoną, między przedłożeniem projektu a jego rozpatrzeniem na posiedzeniu plenarnym w pierwszym czytaniu przez izbę, do której ten projekt skierowano, musi upłynąć 15 dni. Rewizja z dnia 23 lipca 2008 r. doprowadziła również do konstytucjonalizacji instytucji komisji śledczych, które mogą być powoływane przez każdą z izb w celu zgromadzenia informacji niezbędnych do kontroli i oceny działalności rządu. W sprawowaniu funkcji kontrolnej ma pomóc parlamentowi też Izba Obrachunkowa, szczególnie w zakresie kontroli wykonywania przez rząd ustaw budżetowych i ustaw o finansowaniu zabezpieczenia społecznego oraz oceny polityk publicznych[32].

Na skutek wyżej wymienionych zmian oczywiste jest, iż pozycja parlamentu uległa wzmocnieniu w stosunku do pierwotnych rozwiązań z 1958 r. Niemniej nie jest to pozycja porównywalna z tą, jaką dysponował parlament w czasach III i IV Republiki.

RADA KONSTYTUCYJNA

Rada Konstytucyjna jest nowym rozwiązaniem ustrojowym wprowadzonym przez Konstytucję z 1958 r. Nie jest organem władzy ustawodawczej ani wyko-

[31] Por. R. Puchta, *op. cit.*, s. 199–200.
[32] *Ibidem*, s. 202–204.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

nawczej. Zgodnie z art. 56 Konstytucji Rada Konstytucyjna składa się z 9 członków, których kadencja trwa 9 lat i nie podlega przedłużeniu. Jej skład odnawiany jest co 3 lata w 1/3. Trzech jej członków mianuje prezydent, trzech – przewodniczący Zgromadzenia Narodowego, a kolejnych trzech – przewodniczący Senatu. Jej przewodniczącego mianuje Prezydent Republiki. Ponadto, poza dziewięcioma wymienionymi członkami, w skład Rady Konstytucyjnej wchodzą dożywotnio wszyscy byli prezydenci Republiki.

Zakres kompetencji Rady można przedstawić w trzech grupach tematycznych. Grupa pierwsza obejmuje uprawnienia o charakterze konsultacyjnym, które polegają na wyrażeniu stanowiska Rady w określonych prawnie sprawach państwowych, związanych głównie ze stosowaniem art. 16 Konstytucji, przyznające prezydentowi szczególne uprawnienia. W grupie drugiej znajdują się zadania związane z wyborami prezydenckimi oraz referendum. Rada Konstytucyjna jest więc swoistym trybunałem wyborczym. Działając w tym charakterze, czuwa ona nad zgodnym z prawem przebiegiem referendów i wyborów przez ustalanie listy kandydatów na prezydenta, rozpatrywanie protestów wyborczych, ustalanie wyników wyborów i referendów. Rada ma prawo stwierdzić zaistnienie przeszkód w wykonywaniu przez prezydenta jego funkcji oraz orzekać o opróżnieniu stanowiska głowy państwa. Trzecia domena działalności Rady Konstytucyjnej ma charakter jurysdykcyjny i obejmuje kontrolę konstytucyjności ustaw, orzekanie o niepołączalności mandatu członka parlamentu z pełnieniem innych funkcji. Badanie ustaw dotyczy nie tylko ich zgodności z Konstytucją, ale z całym, wspomnianym już wyżej, tzw. blokiem konstytucyjnym[33].

Przepisy Konstytucji dotyczące Rady Konstytucyjnej (rozdział VII) były często przedmiotem nowelizacji. Każda z tych rewizji coraz bardziej wzmacniała pozycję tego organu oraz poszerzała zakres spraw wchodzących w zakres jego kompetencji.

Nowelizacja z 1974 r. zwiększyła grono podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi do Rady o niezgodność ustaw zwykłych z Konstytucją o grono 60 deputowanych i 60 senatorów (pierwotnie ze skargą mogli wystąpić tylko prezydent, premier oraz przewodniczący izb parlamentarnych). Natomiast ustawa konstytucyjna z dnia 25 czerwca 1992 r. zwiększyła zakres przedmiotowy spraw rozpatrywanych przez Radę, gdyż od tego czasu rozpatruje ona skargi na umowy międzynarodowe w celu zbadania ich zgodności z Konstytucją, do których wnoszenia uprawnione są podmioty mogące skarżyć ustawy zwykłe. W przypadku niezgodności umowa nie może zostać ratyfikowana do czasu nowelizacji Konstytucji[34].

Najgłębsza reforma Rady Konstytucyjnej była efektem wspominanej już kilkakrotnie w niniejszym artykule nowelizacji z lipca 2008 r. Zmieniona została

[33] Por. *Konstytucja Francji*, s. 26.

[34] Por. M. Verpeaux, *Rada Konstytucyjna a ochrona praw podstawowych*, „Przegląd Sejmowy" 2010, nr 1, s. 116–117.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

procedura mianowania członków Rady przez prezydenta. Prezydent może dokonać nominacji dopiero po uzyskaniu opinii właściwych komisji stałych w każdej z izb parlamentu. Opinia ta ma w zasadzie charakter weta, bo bez poparcia komisji prezydent nie może skorzystać z przysługującego mu uprawnienia, nie może też dokonać mianowania, jeżeli suma głosów negatywnych w każdej komisji obejmuje co najmniej 3/5 głosów oddanych w dwóch komisjach[35]. Nowelizacja zwiększyła również uprawnienia kontrolne Rady wobec prezydenta, gdy ten korzysta ze szczególnych uprawnień wynikających z art. 16 Konstytucji. Rada uzyskała prawo sprawdzenia, czy warunki uprawniające prezydenta do zastosowania środków specjalnych zostały spełnione w sytuacji, gdy stosowanie tych środków się przedłuża. Po upływie 30 dni od skorzystania z uprawnień wyjątkowych przez głowę państwa przewodniczący Zgromadzenia Narodowego, przewodniczący Senatu, 60 deputowanych lub 60 senatorów może wystąpić do Rady o zbadanie, czy warunki – uzasadniające zastosowanie środków specjalnych – zostały spełnione. Rada ma wypowiedzieć się na ten temat w jak najkrótszym czasie, w formie opinii podanej do wiadomości publicznej. Co więcej, po upływie 60 dni od skorzystania przez prezydenta z uprawnień wyjątkowych i w każdym czasie po upływie tego terminu Rada może dokonać takiej kontroli z własnej inicjatywy (z mocy prawa). Przyznanie Radzie tego dodatkowego uprawnienia jest dążeniem do bardziej precyzyjnego określenia ram czasowych zastosowania środków wyjątkowych przez prezydenta. Bez wątpienia ma to stanowić swego rodzaju czynnik ograniczający działania prezydenta w tym zakresie[36].

Następnym *novum* wprowadzonym przez rewizję z 2008 r. jest modyfikacja art. 41 ustawy zasadniczej, zgodnie z którą nie tylko rząd, ale i przewodniczący izby, do której skierowano projekt, może sprzeciwić się przyjęciu parlamentarnego projektu ustawy lub poprawek nienależących ogólnie do materii ustawowych. Zmiana ta ma służyć zrównoważeniu uprawnień rządowych i parlamentarnych w debacie nad projektami ustaw, z akcentem na ulepszenie jakości ustaw. W kontekście ustrojowym zmiana ta ma służyć zrównoważeniu instytucji V Republiki na korzyść parlamentu[37]. Rozszerzono ponadto zakres przedmiotowy kontroli konstytucyjności prawa przez Radę, przy czym kompetencję tę powiązano z instytucją referendum ustawodawczego przez wprowadzenie obligatoryjnej kontroli zgodności z Konstytucją parlamentarnych projektów ustaw, o których mowa w art. 11 ustawy zasadniczej (są to rządowe projekty ustaw, które dotyczą organizacji władz publicznych, reform w zakresie polityki ekonomicznej lub społecznej i służb publicznych, jak również upoważniających do ratyfikacji traktatu wy-

[35] Por. A. Chmielarz, *Rada Konstytucyjna po zmianach konstytucyjnych z lipca 2008 r.*, „Przegląd Sejmowy" 2010, nr 1, s. 127.

[36] *Ibidem*, s. 130.

[37] *Ibidem*, s. 132.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

wierającego wpływ na funkcjonowanie instytucji państwowych) przed ich poddaniem pod referendum. Rada uzyskała też prawo do oceny, czy rządowy projekt ustawy spełnia wymogi określone dla niego w stosownej ustawie organicznej[38].

Ostatnią zmianą dotyczącą Rady Konstytucyjnej było wprowadzenie pytań prejudycjalnych. Zgodnie z nowym art. 61-1 Konstytucji, jeżeli w toku postępowania przed sądem zostanie postawiony zarzut, że przepis prawa narusza prawa i wolności w Konstytucji, Rada może zająć się tą kwestią po uprzednim zbadaniu sprawy przez Radę Stanu lub Sąd Kasacyjny, na wniosek jednego z tych podmiotów. Rozstrzygnięcia Rady Konstytucyjnej w sprawie pytań prejudycjalnych zapadają w formie orzeczeń. Zmiana Konstytucji w tym zakresie istotnie zmieniła model kontroli konstytucyjności prawa we Francji. Do tej pory kontrola ta, sprawowana przez Radę Konstytucyjną, miała charakter prewencyjny (*a priori*), abstrakcyjny i była zamknięta dla jednostki. Wraz z pojawieniem się pytania prejudycjalnego pojawia się kontrola następcza zgodności ustaw z Konstytucją. W przypadku stwierdzenia niekonstytucyjności przepisu kwestionowanego w drodze pytania prawnego jest on *ipso facto* uchylany[39].

INTEGRACJA V REPUBLIKI ZE WSPÓLNOTAMI EUROPEJSKIMI

Francja jest jednym z państw założycieli Wspólnot Europejskich i od początku bierze udział w procesie integracji europejskiej, dlatego zasadnicze przeobrażenia ustrojowe związane z członkostwem we Wspólnotach Europejskich i Unii Europejskiej nie ominęły tego kraju. Od chwili uchwalenia Konstytucji V Republiki w 1958 r. akt ten oraz ukształtowany na jego gruncie ustrój władzy publicznej we Francji zasadniczo zmieniły się w wyniku członkostwa w wymienionych organizacjach[40].

Konstytucja V Republiki powstała w kontekście zastrzeżeń jej twórców do idei integracji europejskiej i zawiera rozwiązania mniej przyjazne dla prawa międzynarodowego oraz dla tej integracji niż Konstytucja IV Republiki. Po pierwsze, twórcy Konstytucji V Republiki przywiązywali wielką wagę do ochrony niepodległości i integralności terytorialnej, uznając Prezydenta Republiki za gwaranta tych wartości. Prezydent uzyskał nadzwyczajne uprawnienia na wypadek ich zagrożenia (art. 16 Konstytucji). Po drugie, z tekstu z 1958 r. zostały wyeliminowane wszelkie postanowienia dotyczące ograniczeń suwerenności. Po trzecie, Konstytucja wyraźnie akcentowała zasadę swojej nadrzędności nad umo-

[38] *Ibidem*, s. 133–135.

[39] *Ibidem*, s. 136, 140.

[40] Por. K. Wojtyczek, *Europeizacja konstytucji V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 139.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

wami międzynarodowymi, przewidując m.in. prewencyjną kontrolę umów międzynarodowych. W myśl art. 54 ratyfikacja umowy międzynarodowej niezgodnej z Konstytucją wymaga uprzedniej zmiany Konstytucji. Po czwarte, pierwszeństwo umów międzynarodowych nad ustawami zostało uzależnione od spełnienia warunku wzajemności, przy czym należy tu wyjaśnić, że – zgodnie ze stanowiskiem doktryny i orzecznictwa – warunek ten nie ma zastosowania do niektórych rodzajów umów wielostronnych, w szczególności do umów poddających pod ochronę prawa człowieka. Z drugiej strony dla interpretacji Konstytucji V Republiki znaczenie może mieć fakt, że członkostwo we Wspólnotach Europejskich jest stanem zastanym przez prawodawcę konstytucyjnego w 1958 r., a nowa Konstytucja nie miała na celu podważenia tego członkostwa[41].

Tekst Konstytucji V Republiki uchwalony w 1958 r. nie zawierał pierwotnie żadnych postanowień dotyczących przekazywania kompetencji. Do 1992 r. podstawę konstytucyjną do przekazywania kompetencji Wspólnotom Europejskim stanowił jedynie art. 15 preambuły do Konstytucji z 1946 r. (wchodzący w skład tzw. bloku konstytucyjnego), zgodnie z którym „Pod warunkiem wzajemności, Francja wyraża zgodę na ograniczenia suwerenności niezbędne dla organizacji i obrony pokoju”[42].

Prawo wspólnotowe zostało wprowadzone do Konstytucji przy okazji nowelizacji z dnia 25 czerwca 1992 r. rozszerzającej ją o nowy rozdział XV pt. *O Wspólnotach Europejskich i Unii Europejskiej* i ustanawiającej cztery nowe artykuły (od 88-1 do 88-4) po to, by umożliwić ratyfikację Traktatu o Unii Europejskiej z dnia 7 lutego 1992 r. Art. 88-2 i 88-4 zostały znowelizowane ustawą konstytucyjną z dnia 25 stycznia 1999 r., niezbędną w celu ratyfikacji Traktatu amsterdamskiego z dnia 2 października 1997 r., a następnie ustawą konstytucyjną z dnia 25 marca 2003 r. i ustawą z dnia 1 marca 2005 r., dodającą art. 88-5.

Rozdział XV zawiera cztery rodzaje przepisów. Po pierwsze, jest to ogólna klauzula o przynależności Francji do Unii Europejskiej (art. 88-1). Następnie są to bardziej szczegółowe przepisy, których celem było zniesienie niezgodności z Konstytucją traktatów uznawanych wcześniej za niekonstytucyjne (art. 88-2 i 88-3) oraz przepis, który w większym stopniu włączał parlament francuski do europejskiego i wspólnotowego procesu decyzyjnego (art. 88-4). Kolejny przepis ustanawia obowiązek przeprowadzenia referendum w przypadku rozszerzania UE o nowe kraje członkowskie (art. 88-5). Ustawa konstytucyjna z dnia 4 lutego 2008 r., której przyjęcie warunkowało ratyfikację Traktatu lizbońskiego z dnia 13 grudnia 2007 r., wprowadziła nowe brzmienie wspomnianych przepisów (obowiązujące od wejścia w życie Traktatu). Obowiązującym brzmieniem art. 88-1 jest, że: „Republika uczestniczy we Wspólnotach Europejskich i w Unii Europej-

[41] *Ibidem*, s. 140.
[42] *Ibidem*, s. 139.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

skiej złożonych z państw, które swobodnie postanowiły, na mocy traktatów ustanawiających te organizacje, wspólne wykonywanie niektórych ich kompetencji". Artykuł ten może być postrzegany jako nadający wymiar europejski Konstytucji lub też konstytucyjny Unii Europejskiej. Rozdział XV ma zasadnicze konsekwencje w odniesieniu do hierarchii norm. Część prawa wspólnotowego i prawa UE, z racji ich uwzględnienia w Konstytucji, stała się w sposób pośredni normami odniesienia. Zresztą uwzględnienie w Konstytucji udziału Francji w UE pociąga za sobą szereg konsekwencji. Sąd może bowiem przyznawać pierwszeństwo przepisowi wspólnotowemu przed normą Konstytucji na mocy samej Konstytucji, bez podważania jednocześnie pierwszeństwa Konstytucji przed prawem wspólnotowym[43].

Członkostwo w Unii Europejskiej doprowadziło stopniowo do zasadniczej zmiany ustroju Francji oraz zmiany sensu podstawowych pojęć francuskiego prawa konstytucyjnego. Obecnie na francuskim terytorium państwowym władzę publiczną sprawują dwie odrębne struktury polityczne: Republika Francuska oraz Unia Europejska, przy czym obie struktury w bardzo różny sposób oddziałują na siebie. Państwo utraciło monopol władzy publicznej, zachowując jednak prawo decydowania o zakresie uchylenia tego monopolu, uzyskało natomiast prawo do udziału w procesie decyzyjnym w Unii Europejskiej[44].

PODSUMOWANIE

Oryginalność francuskiego pomysłu ustrojowego z 1958 r. polega na tym, że w udany sposób łączy on demokratyczne rozstrzygnięcia z zapewnieniem stabilnych i efektywnych rządów, co alternatywę: demokratyczne albo efektywne – czyni bezprzedmiotową i co stwarza pewną gwarancję skuteczności Konstytucji, która również w tej mierze ustanawia *aequilibrium*, będące przecież zawsze rozwiązaniem najlepszym z możliwych[45].

Kolejne nowelizacje Konstytucji (było ich do tej pory 24) stanowiły ważny czynnik pozwalający zachować aktualność tekstu stworzonego w 1958 r. i były odpowiedzią na aktualne wyzwania zmieniającego się świata (intensywna integracja europejska po upadku komunizmu w Europie czy wzrastające znaczenie sądownictwa konstytucyjnego w Europie kontynentalnej).

Zmiany ustawy zasadniczej odnoszące się do wzajemnych relacji między najważniejszymi instytucjami V Republiki, w wyniku których pozycja prezydenta,

[43] Por. M. Verpeaux, *op. cit.*, s. 121–122.

[44] Por. K. Wojtyczek, *op. cit.*, s. 150.

[45] Por. J. Szymanek, *Aksjologia Konstytucji V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6, s. 52.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

choć nadal silna, uległa pewnemu osłabieniu, a parlament restytuował stosunkowo mocne stanowisko ustrojowe[46], nie wpłynęły na odebranie egzekutywie dominującej roli, lecz raczej pozwoliły ją lepiej kontrolować.

BIBLIOGRAFIA

Chmielarz A., *Rada Konstytucyjna po zmianach konstytucyjnych z lipca 2008 r.*, „Przegląd Sejmowy" 2010, nr 1.

Falski J., *Współczesny obraz konstytucyjnej zasady laickości we Francji. Próba syntezy*, „Przegląd Sejmowy" 2016, nr 5.

Gdulewicz E., *System konstytucyjny Francji*, Warszawa 2000.

Ghevontian R., *Czy prezydent V Republiki jest monarchą republikańskim?*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

Granat M., Kaleta J., *Fenomen Konstytucji V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

Jamróz A., *Konstytucja V Republiki po 50 latach obowiązywania. Kilka refleksji*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

Kubuj K., *Odpowiedzialność karna Prezydenta V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

Konstytucje państw Unii Europejskiej, red. W. Staśkiewicz, Warszawa 2011.

Konstytucja Francji, Warszawa 1997.

Popławska E., *Instytucja Prezydenta w systemie politycznym V Republiki Francuskiej*, Warszawa 1995.

Puchta R., *O modernizacji instytucji V Republiki w świetle ustawy konstytucyjnej z 23 lipca 2008 r.*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

Skrzydło W., *Ustrój polityczny Francji*, Warszawa 1992.

Sulikowski A., *Odpowiedzialność polityczna rządu we Francji. Geneza i specyfika pod rządami V Republiki*, „Przegląd Sejmowy" 2002, nr 3.

Szymanek J., *Aksjologia Konstytucji V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

Szymanek J., *Parlament we francuskiej tradycji ustrojowej*, „Przegląd Sejmowy" 2013, nr 6.

Verpeaux M., *Rada Konstytucyjna a ochrona praw podstawowych*, „Przegląd Sejmowy" 2010, nr 1.

Walter Ł., *Specyfika tzw. podstawowych zasad uznanych przez ustawy w porządku prawnym V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2016, nr 6.

Wojtyczek K., *Europeizacja konstytucji V Republiki Francuskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2008, nr 6.

[46] *Ibidem*, s. 56.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 11:47:33

SUMMARY

The article presents the Constitution of the Fifth French Republic from 1958 by showing fundamental principles of political system, the most important institution and the most essential amendments to the Constitution. According to the intention of its authors, the Constitution enhanced the position of the President of the Republic, whereas the role of the Parliament was less important. New political solution is the Constitutional Council, which is *sui generis* constitutional court. Amendments to the Constitution (particularly the reform from 2008) restricted the role of executive power, strengthened the political position of the Parliament and allowed France to integrate with the European Communities.

Keywords: the Constitution; President; Parliament; the European Communities; the Constitutional Council; amendment

UMCS